

отдаленной перспективе будет способствовать созданию действительно действенного механизма сотрудничества в рамках ассоциации на международном региональном уровне в контексте трансграничного сотрудничества.

Ключевые слова: трансграничное сотрудничество, субеврорегиональные управления, Карпатский Еврорегион.

Summary. The article, based on the recent analysis of the activities of the Interregional Association “Carpathian Euro-region” (AI “KE”), an attempt has been made to modernize the structural structure of the AI “KE”, which, according to the authors, should give them a new impetus to further development. The proposed innovative idea is to involve representatives of business structures, public organizations of regional development, local and regional authorities and self-government in the association. It is substantiated that attraction of the above-mentioned representatives to the management of AI “KE” will allow creating independent consultative system elements, and on their basis, sub-regional administrations, in turn, should activate the activity of the association. It is concluded that the “bloating” of the organizational structure of the AI “KE” in the longer term is recognized at first glance to contribute to the creation of a truly effective mechanism of cooperation within the association at the international regional level in the context of cross-border cooperation.

Key words: cross-border cooperation, sub-regional management, Carpathian Euroregion.

УДК 330.15

Гедз М. Й.

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри обліку і оподаткування
Черкаського навчально-наукового інституту
Університету банківської справи*

Бакум І. В.

*кандидат економічних наук, доцент,
головний державний ревізор-інспектор відділу обліку платежів
та зведеної звітності управління моніторингу доходів
та обліково-звітних систем
Головного управління Державної фіскальної служби
в Черкаській області*

Gedz M. Y.

*Doctor of Science in Economics,
Professor, Professor at Accounting and Taxation Department
Cherkasy Educational-Scientific Institute
of the Banking University*

Bakum I. V.

*PhD in Economics, Docent,
Chief State Inspector-General of Department of Accounting
and Consolidated Reporting of Payments Management
and Monitoring Revenue Accounting and Reporting Systems
The Main Department of the State Fiscal Service
in Cherkasy Oblast*

ОЦІНКА РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ

ASSESSMENT OF REGION'S RESOURCE POTENTIAL

Анотація. У статті узагальнені основні підходи до визначення поняття ресурсного потенціалу регіону. Представлена структурна схема формування потенціалу розвитку регіону. Розроблена методика оцінки ресурсного потенціалу регіону.

Ключові слова: ресурсний потенціал регіону, природно-ресурсний потенціал, потенціал розвитку регіону.

Вступ та постановка проблеми. Можливості та умови розвитку окремих регіонів визначаються перш за все величиною їх ресурсного потенціалу. Сьогодні розвиток регіонів значною мірою гальмується внаслідок

незбалансованої структури їх ресурсного потенціалу. Неефективне управління та нерациональне використання ресурсів призводять до того, що регіони втрачають потенційні можливості до розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема розвитку регіону на основі підвищення ефективності та конкурентоспроможності його ресурсного потенціалу активно досліджується науковцями, до яких відносяться Ю. Андрийчук, В. Бабаєв, Н. Багров, Т. Безверхнюк, П. Беленький, С. Біла, В. Боров, В. Вакуленко, Н. Васильєва, Т. Вяткіна, В. Глеба, Ю. Глущенко, О. Грішнова, Н. Гринчук, І. Гнибіденко, І. Дегтярьова, І. Демчак, Ю. Дехтяренко, М. Долішній, І. Дробот, Л. Жаліло, Я. Жовнірчик, Л. Зайцева, Т. Іванова, О. Коваль, Н. Кризіна, Е. Лібанова, В. Мамонова, Ю. Маршавін, Н. Мельник, В. Негода, М. Орлатий, О. Павлов, В. Проскура, І. Розпутенко, С. Романюк, І. Рубан, В. Руденко, А. Семенченко, Н. Сич, О. Собченко, В. Тертичка, С. Тумакова, В. Удовиченко, В. Хомяков, Т. Чепіга, С. Чернов, М. Чумаченко, О. Шаблій, В. Шевчук та інші. Проте, незважаючи на значну кількість наукових досліджень, низка питань потребує подальшого відповідного опрацювання. Зокрема, не існує остаточного підходу до оцінки ресурсного потенціалу регіону.

Метою роботи є поглиблення теоретичних досліджень поняття ресурсного потенціалу регіону та розробка методики оцінки ресурсного потенціалу регіону.

Результати дослідження. В економічній літературі розрізняють поняття «ресурси» і «ресурсний потенціал». Ресурси виробництва визначені як сукупність природних, кліматичних і людських сил, які потенційно можуть бути використані в процесі виробництва, фактори виробництва стають «працюючими ресурсами» [1, с. 120]. На думку Т. Безверхнюк [2], ресурсом є певна субстанція, яку масою і яка може бути використана для досягнення поставлених цілей.

У роботі [3, с. 17] ресурси визначаються як наявні елементи системи, на основі яких вона функціонує та розвивається, а також які в умовах конкретної ситуації доцільні для застосування як засоби досягнення цілей. На думку авторів, визначити будь-який елемент через термін «ресурс» означає виявити межі його корисності в досягненні мети в умовах конкретної ситуації з урахуванням ієрархії цінностей ресурсів і законів заміщення. О. Ульяновський розглядає категорію «ресурсний потенціал» як

сукупність ресурсів певної кількості і якості, які необхідні для розширеного відтворення еколого-соціально-економічної системи, а також які через свою абсолютну або відносну обмеженість задають межі поточного й майбутнього розвитку [4]. Автори роботи [3, с. 20] визначають ресурсний потенціал регіону як джерело і засіб його відтворення, який відіграє ключову роль у визначенні функцій, спрямованості та динаміки розвитку. У роботі [5] ресурсний потенціал визначається як сукупність трудових і матеріальних затрат, яка характеризується якістю та внутрішньою структурою кожного.

На нашу думку, ресурсний потенціал є сумою потенціалів окремих видів природних ресурсів незалежно від характеру їх використання. Ресурсний потенціал визначається сукупністю усіх видів ресурсів, які відомі сьогодні, а використання яких у майбутньому технічно можливе.

Потенціал розвитку регіону формується трьома факторами-ознаками, такими як система міри державного регулювання регіонального розвитку; політика та стратегія розвитку регіону; ресурсний потенціал (як сукупність зовнішнього та внутрішнього потенціалів системи). Потенціал розвитку регіону формується як результат системної взаємодії зовнішніх та внутрішніх факторів (рис. 1).

Виникає така функціональна залежність факторів потенціалу розвитку регіону (П):

$$П = f(П_{рес}, С, Д).$$

Необхідно здійснити агрегування усіх елементів під час розробленням методичних положень та рекомендацій. Інакше вони будуть лише методичним апаратом, а не інструментом для практичного застосування.

Особливі труднощі виникають під час оцінювання природно-ресурсного потенціалу. На величину природно-ресурсного потенціалу впливають кількість відповідних ресурсів, їх продуктивності, якісний вплив на стан навколишнього середовища:

$$П_{пр} = f(Q, P, V),$$

де Q – кількість i-го ресурсу;

P – продуктивність i-го ресурсу;

V – вміст корисного компоненту, який відображає якісний стан ресурсу.

З метою порівняльної оцінки, інтегрування локальних параметрів пропонується використовувати індекс стану природно-ресурсного потенціалу регіону (ІПпр). Розрахунок ІПпр пропонується проводити із застосуванням такого алгоритму:

$$ІПпр = \frac{П_{пр}^{рецион}}{П_{пр}^{укр}}$$

де $П_{пр}^{рецион}$ – економічна оцінка природно-ресурсного потенціалу регіону у розрахунок на 1 тис. м² загальної площі його території;

$П_{пр}^{укр}$ – економічна оцінка природно-ресурсного потенціалу України у розрахунок на 1 тис. м² загальної площі її території.

Різні моделі та теорії інтелектуального капіталу є узагальненням практики управління факторами вартості у конкретних компаніях. Майже всі дослідження виділяють три складові інтелектуального капіталу, а саме людський капітал, структурний (або організаційний) та клієнтський потенціал.

Інтелектуальний потенціал регіону – це сукупна здатність суспільства до досягнення та осмислення світу, накопичений ним обсяг наукової та культурної інформації, системи виробництва, передачі знань, а також відповідна сукупність робочої сили, яка здатна приймати, переробляти, використовувати, від-

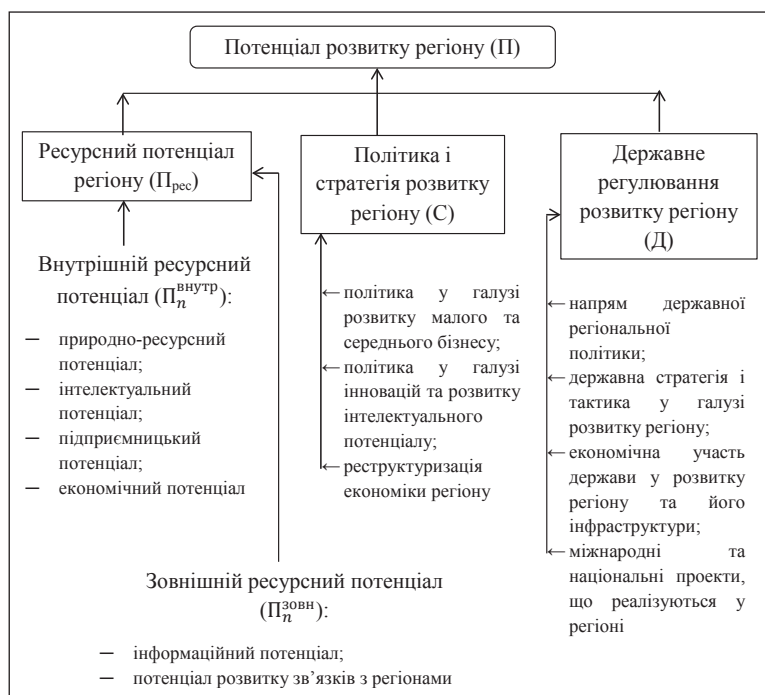

Рис. 1. Структурна схема формування потенціалу розвитку регіону

творювати та передавати інформацію. Інтелектуальний потенціал конкретних людей та нації загалом визначає місце, яке посідає держава в міжнародних економічних відносинах, її вагу та конкурентоспроможність. На розвиток сукупного інтелектуального потенціалу країни безпосередньо впливають такі фактори, як витрати на освіту, науку, культуру, охорону здоров'я, охорону навколишнього середовища, поліпшення умов праці, інвестиції у виробництво та сферу збуту. Практичний досвід доводить, що один із найвищих показників рівня інвестицій в інтелектуальний потенціал у світі позитивно пов'язаний з найвищими показниками рівня розвитку економіки.

Для оцінки інтелектуального потенціалу регіону застосовується така система локальних показників:

- частка витрат на НДДКР на 100 тис. грн. загальної суми витрат за звітний рік, що розраховується як відношення суми витрат на НДДКР, помноженої на 100 тис., до загальної суми витрат за усіма видами діяльності;

- коефіцієнт сегментації галузевого ринку; цей коефіцієнт розраховується як відношення обсягу продажу одним господарським суб'єктом регіональної економіки до загального обсягу продажу в регіоні у даному галузевому сегменті;

- частка вартості нематеріальних активів на 100 тис. грн. вартості сукупних активів, що розраховується як відношення вартості нематеріальних активів регіональної системи, помноженої на 100 тис., до вартості сукупних активів регіональної економіки;

- частка витрат на освіту та підвищення кваліфікації на 100 тис. загальної суми витрат за звітний рік; розраховується як відношення суми витрат на освіту та підвищення кваліфікації, помноженої на 100 тис., до загальної суми витрат за усіма видами діяльності;

- коефіцієнт частоти замовлень (договорів), що повторюються; це відношення кількості повторно укладених договорів у регіоні до загальної кількості укладених договорів у регіоні;

- частка введених інновацій у загальній кількості розроблених, що розраховується як відношення кількості розробок, які приносять економічну вигоду до загальної кількості розробок інноваційного характеру;

- частка організацій, що виконують наукові дослідження і розробку у регіоні, на 100 організацій, які функціонують у регіоні; це є відношенням кількості організацій, що зайняті науковими розробками та дослідженнями у регіоні, помноженої на 100, до загальної кількості організацій, які функціонують у регіоні;

- коефіцієнт механізації та автоматизації виробництва, що є відношенням трудомісткості робіт (у людино-годинах), виконаних із застосуванням засобів механізації та автоматизації, до загальної трудомісткості виконуваних робіт (у людино-годинах);

- темпи зростання кількості споживачів товару, послуг, робіт у зовнішньому середовищі;

- темпи зростання загальної кількості укладених договорів;

- темпи зростання участі у наукових конференціях, виставках, семінарах тощо;

- темпи зростання розробок інноваційного характеру.

Оцінку потенційних інтелектуальних можливостей регіону пропонується розраховувати за таким алгоритмом:

$$\Pi_{\text{рег}} = \sqrt{\sum_{i=1}^n (x_i^2)},$$

де x_i – складові, що формують інтелектуальний потенціал.

В економічній теорії виділяють як фактори виробництва ресурси, які необхідні для виробництва товарів та послуг; їх традиційно поділяють на такі складові: трудові

ресурси, або праця; інвестиційні ресурси, або капітал; природні ресурси, або земля; сировинні ресурси; підприємницький талант, або підприємницькі здібності; інформація; технологія; знання, або управлінські здібності.

Хоча носієм підприємницьких здібностей виступає людина, їх не можна прирівняти до праці. Не кожна людина має дар підприємця. Як показує світовий досвід, тільки близько 5–10% працездатного населення спроможне займатися підприємництвом. Тому підприємницький хист вважають особливим людським ресурсом, що об'єднує всі інші ресурси в єдиний процес виробництва товарів або послуг.

Підприємницький талант (потенціал) передбачає особливу здатність людини, що полягає у тому, щоб організувати виробництво та виготовлення товарів і послуг шляхом поєднання усіх необхідних факторів виробництва; приймати основні рішення з управління виробництвом та ведення бізнесу; ризикувати грошима, часом, працею, діловою репутацією, оскільки діяльність на ринку пов'язана з великою невизначеністю, а результати не є гарантованими; бути новатором, тобто вводити нові технології, нові продукти, методи організації виробництва.

Потенціал розвитку будь-якого регіону значним чином визначається підприємницьким талантом його мешканців та ефективністю використання цього таланту. Передбачається, що розвиток економіки України та її регіонів забезпечується перш за все завдяки розвитку малого бізнесу, який виконує особливі соціальні та економічні функції, а також за обсягами домінуючого в національній економіці.

Саме в малому підприємстві виявляються ознаки новаторства, швидкого реагування на потреби зовнішнього середовища, зокрема викликами з його сторони, за наявності можливості з мінімальними затратами апробувати свої передові ідеї.

Для оцінки підприємницького потенціалу на рівні регіону пропонується така система локальних показників:

- частка участі малого підприємництва регіону у формуванні внутрішнього регіонального продукту, що розраховується як відношення обсягу продукції (товарів, робіт та послуг) малого бізнесу в регіоні до внутрішнього регіонального продукту;

- частка малих підприємств регіону у загальній кількості малих підприємств, що функціонують в Україні, що є відношенням кількості малих підприємств, що функціонують у регіоні, до загальної кількості малих підприємств, що функціонують в Україні;

- частка інновацій, які реалізовані малим бізнесом регіону у загальному обсязі реалізованих у регіоні інноваційних проектів, що є відношенням кількості реалізованих малим бізнесом регіону інноваційних проектів до загальної кількості інноваційних проектів, що реалізовані в регіоні;

- частка зайнятих у малому бізнесі регіону у загальній чисельності працездатного населення регіону, що розраховується як чисельність населення регіону, яке зайняте у малому бізнесі, до загальної чисельності працездатного населення регіону.

Інтегрування локальних показників оцінки потенційних підприємницьких можливостей регіону пропонується обробовувати за таким алгоритмом:

$$\Pi_{\text{підпр}} = \sqrt{\sum_{i=1}^n (p_i^2)},$$

де p_i – показники, які характеризують підприємницький потенціал.

Традиційно прийнято вважати, що економічний потенціал будь-якого господарського суб'єкта визначається його майновим та фінансовим станом (можливостями).

Для регіональної економіки ця система може бути представлена такими показниками:

1) для оцінки майнового стану:

– частка вартості чистих активів у загальній вартості активів (вартість чистих активів, поділена на загальну вартість активів);

– частка основних засобів у загальній вартості активів, що є відношенням вартості основних засобів до загальної вартості активів;

– частка активної частини основних засобів (вартість активної частини основних засобів, поділена на вартість основних засобів);

– коефіцієнт придатності основних засобів, що розраховується як відношення залишкової вартості основних засобів до первісної вартості основних засобів;

2) для оцінки фінансового потенціалу:

– коефіцієнт валової доданої вартості регіону, що розраховується як відношення валової доданої вартості до обсягу реалізованої продукції;

– коефіцієнт автономії комерційних організацій регіону, що є відношенням власного капіталу за даними консолідованої фінансової звітності комерційних організацій регіону до сукупного капіталу за даними консолідованої фінансової звітності комерційних організацій регіону.

Економічний потенціал регіону визначається так:

$$\Pi_{ек} = \sqrt{\sum_{i=1}^n (k_i^2)},$$

де k_i – показники, що характеризують економічний потенціал.

Внутрішній ресурсний потенціал регіону ($\Pi_n^{внутр}$) визначається агрегуванням локальних по відношенню до нього індикаторів з використанням такого алгоритму:

$$\Pi_n^{внутр} = \sqrt{\Pi_{пр} * \Pi_{интел} * \Pi_{підпр} * \Pi_{ек}}.$$

Зовнішній ресурсний потенціал розвитку регіону ($\Pi_n^{зовн}$) визначається його інформаційними можливостями і потенціалом розвитку зв'язків з іншими регіонами.

Пропонується система локальних індикаторів, що базується на розрахунку та оцінці даних про комп'ютеризацію та інформаційну відкритість засобів масової інформації.

1) Для оцінки інформаційного потенціалу ($\Pi_{інф}$):

– частка витрат на інформаційно-комунікаційні технології у внутрішньому регіональному продукті, що є відношенням витрат на інформаційно-комунікаційні технології за даними консолідованої фінансової звітності до внутрішнього регіонального продукту;

– частка ПК на 10 тис. осіб населення регіону, що розраховується як відношення кількості ПК у регіоні, помноженої на 10 тис., до чисельності населення, яке постійно проживає у регіоні;

– коефіцієнт інформаційного насичення ЗМІ регіону (наявність редакцій і каналів, які організують власні мережі регіонального масштабу, поділена на загальну кількість редакцій та каналів, які функціонують у регіоні);

2) для оцінки потенціалу розвитку зв'язків з регіонами (Пзв):

– темпи зростання участі у зовнішньоекономічних відносинах;

– відношення обсягу постачання за межі України та обсягу постачання у регіон, зокрема імпорту; це відношення обсягу постачання (у вартісному вираженні) регіону на його територію, зокрема експорту, до обсягу постачання (у вартісному вираженні) у регіон з інших регіонів країни та імпорту.

Оцінювати зовнішній ресурсний потенціал регіону пропонується за таким алгоритмом:

$$\Pi_n^{зовн} = \sqrt{\Pi_{інформ} * \Pi_{зв}}.$$

Індикатор ресурсного потенціалу регіону (з урахуванням внутрішніх і зовнішніх потенційних ресурсних можливостей) пропонується розраховувати на основі формули:

$$\Pi_{рес} = \sqrt{\Pi_n^{внутр} * \Pi_n^{зовн}}.$$

Інтегрування одиничних індикаторів, що відображають внутрішні та зовнішні потенційні можливості системи, дає змогу встановити загальну величину ресурсного потенціалу до розвитку регіону.

Ресурсний потенціал регіону є основним фактором, що забезпечує можливості до розвитку регіональної економіки. Стратегія та тактика, що реалізуються в регіоні, впливають на обсяг ресурсного потенціалу (як екстенсивний варіант розвитку), а також ще більшою мірою формують інтенсивний сценарій на умовах використання конкурентних переваг та забезпечення конкурентоспроможності економіки регіону.

Висновки. Таким чином, ефективне та конкурентоспроможне функціонування регіону можливе лише за якісно та економічно обґрунтованого розвитку його ресурсного потенціалу. Розробка стратегії зростання ресурсного потенціалу регіону має базуватися на оцінці його ресурсного потенціалу, що дає можливість як оцінити загальний рівень потенціалу та його складових, так і виявити взаємозалежності між ними.

Список використаних джерел:

1. Базилевич В. Економічна теорія: політекономія / В. Базилевича. – К. : Знання-Прес, 2001. – 581 с.
2. Безверхнюк Т. Ресурсне забезпечення регіонального управління: теоретико-методологічні засади : [монографія] / Т. Безверхнюк. – О. : ОРІДУ НАДУ, 2009. – 320 с.
3. Ресурсний потенціал регіону : [навч. посіб.] / [авт.-упоряд.: М. Орлатий, С. Романюк, І. Дегтярьова та ін.] ; за заг. ред. М. Орлатого. – К. : НАДУ, 2014. – 724 с.
4. Ульяновченко О. Формування та використання ресурсного потенціалу в аграрній сфері : [монографія] / О. Ульяновченко. – Х. : Харк. НАУ, 2006. – 357 с.
5. Василенко В. Стратегічне управління / В. Василенко, Т. Ткаченко. – К. : ЦУЛ, 2003. – 396 с.

Анотація. В статтю обобщены основные подходы к определению понятия ресурсного потенциала региона. Представлена структурная схема формирования потенциала развития региона. Разработана методика оценки ресурсного потенциала региона.

Ключевые слова: ресурсный потенциал региона, природно-ресурсный потенциал, потенциал развития региона.

Summary. Main approaches to the definition of region's resource potential have been generalized in the article. Structural diagram of region's development potential has been suggested, based on which methodology for assessment of region's resource potential has been defined.

Key words: resource potential of the region, natural resource potential, potential of the region.